

Az utolsó uralkodó

Az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó császárárt, egyben az utolsó magyar királyt, Habsburg Károlyt 2004. október 3-án boldoggá avatták. Halála után 82 évvel. Uralkodott két évig (1916–18).

Uralma alatt omlott össze a Habsburg Birodalom, amely összeomlásnak része volt az ezeréves magyar állam szétesése, a magyar nemzet szétszakadása öt államba. Az összeomlás egyben a közép-kelet-európai új kis államok létrejötte: Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Ausztria, Magyarország mint önálló államok megalakulása, Románia megnagyobbítása. Károly nem tett semmit sem az új államalakulásokért, sem azok ellen. Így azután Károlyt egyik utódállam történetírása sem tekintette „magáé”-nak, sem „ellenségnek”. Még csak azt sem firtatták: tehetett volna-e valamit 1916–18 között? S ha ezt elmulasztotta, minősítsék netán gyengének. Vagy ha felismerte a bomlás feltartóztathatatlanságát, minősítsék netán okosnak.

Uralmához kötődik az első világháború elvesztése, a szociális és nemzeti ellentétek, a forradalmak kirobbanása, amely a térségben intézményesítette a társadalmi rétegek és nemzetek ellentéteit. Károly, igaz, tett próbálkozásokat a háború békés befejezése érdekében, de ezeket jobbra ügyetlen akcióknak minősítik. Azt sem vizsgálták: kínálkozott-e reális alternatíva a háború lerövidítésére.

„Elődje”-hez kötődik a térség népeinek utolsó békés periódusa, ezért minden állam történetírása Ferenc Józsefnek szentel nagy teret. És az „előd” komoly kritikát alig kap. Nem is firtatják: vajon mekkora szerepe volt Ferenc József tehetetlenségének, politikai előregedésének abban, hogy a térségben a nemzeti-szociális konfliktusok kiéleződtek, s hogy elmaradtak az 1910 előtt még nem irreális reformok. Mert ha 1916-ban már nem is, 1910-ben még volt reális alternatívája a nemzetállamokra bomlásnak. Az „örökös”, Ottó fényes közéleti pályát futott be, bizonyította kiváló személyi képességeit. Így Károly emlékezete a „nagy előd” és a „tehetséges utód” közé szorult.

*

A boldoggá avatás alkalmat ad nemcsak egyéniségének, történelmi szereplésének taglalására, hanem a Monarchia felbomlásának összehasonlító vizsgálatára is. Most, amikor már talán a térség népei nem tekintik a nemzetállami kereteket az egyetlen lehetséges életkeretnek, és amikor a térség történései körében uralkodóvá válik az itt élő népek, egyének, társadalmi-kulturális intézmények összehasonlító vizsgálata

GLATZ FERENC

Habsburg Károly

A főherceg és császár-király bécsi világa

Száz hetet adott mindössze a történelem uralkodásra az utolsó Habsburg császár-királynak az Osztrák–Magyar Monarchia élén (1916. november–1918. október).

I. A főherceg

Távol az udvartól, 1887–1914

Károly negyedik volt azon trónörökösök sorában, akiknek az agg Ferenc Józsefet kellett volna követniük a Monarchia csúcán. Ferenc József fia, Rudolf – a magyar kortársak „Rezső királyfija” – 1889-ben halt meg, Ferenc Ferdinánd és annak testvére: Ottó főherceg után kerülhetett volna sor Károly trónra lépésére.

Károly Ferenc József 1887. augusztus 17-én született a Duna menti Persenbeugban, a magyar arisztokrácia körében kedvelt Ottó és Mária Jozefa (György szász király lánya) gyermekeként. Kiváló nevelésben részesült, Bécsben bencés gimnáziumban tanult, belekóstolt a katonai és jogi stú-

